

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
з питань прав людини, деокупації та реінтеграції
тимчасово окупованих територій України,
національних меншин і міжнаціональних відносин

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

До реєстр. № 11469 від 07.08.2024;
реєстр № 11469-1 від 19.08.2024;
реєстр. № 11469-2 від 19.08.2024

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (далі – Комітет) на своєму засіданні, проведеному 20 серпня 2024 року (протокол № 110), розглянув проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України, реєстр. № 11469 від 07.08.2024, поданий Президентом України (далі – *законопроект реєстр. № 11469*), та альтернативні до нього: проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України з урахуванням інтересів національної безпеки, реєстр. № 11469-1 від 19.08.2024, поданий народним депутатом України Разумковим Д.О. та іншими народними депутатами України (далі – *законопроект реєстр. № 11469-1*) і проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України з урахуванням положень Конституції України, реєстр. № 11469-2 від 19.08.2024, поданий народним депутатом України Разумковим Д.О. (далі – *законопроект реєстр. № 11469-2*).

Відповідно до пояснювальних записок:

- цілями та завданнями прийняття основного законопроекту реєстр. № 11469 є актуалізація правового регулювання питань громадянства України з огляду на необхідність забезпечення національної безпеки та національних інтересів України, з метою збереження єдності української спільноти, зменшення негативних наслідків демографічної кризи в Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Також законопроект має на меті спрощення порядку набуття громадянства України та удосконалення регулювання правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які в установленому законодавством України порядку проходять / проходили військову службу за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Національній гвардії України або є одним із подружжя такої особи, або є дитиною такої особи;

- метою прийняття альтернативного законопроекту реєстр. № 11469-1 є актуалізація положень законодавства у сфері набуття та припинення

громадянства України з одночасним дотриманням положень Конституції України та з урахуванням поточних безпекових викликів;

- метою прийняття альтернативного законопроекту реєстр. № 11469-2 є актуалізація положень законодавства у сфері міграції, громадянства з одночасним дотриманням положень Конституції України.

Для досягнення поставленої цілі основним законопроектом реєстр. № 11469 пропонується внести зміни до законів України «Про громадянство України», «Про імміграцію», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та «Про забезпечення функціонування української мови як державної», відповідно до яких, зокрема:

- вводитьься новий термін *«декларація про відмову від іноземного громадянства та визнання себе лише громадянином України»* та визначаються категорії іноземців, які можуть подати відповідний документ;

- на законодавчому рівні запроваджується поняття *«множинність громадянства (підданства)»* як одночасна належність особи до громадянства (підданства) двох або більше держав;

- передбачається, що законодавство України про громадянство також ґрунтуватиметься на основі нового принципу - *визначення правового режиму одночасної належності громадянина України до громадянства (підданства) двох або більше держав з урахуванням забезпечення національної безпеки та національних інтересів України;*

- встановлюються випадки, за яких допускається множинність громадянства (підданства). При цьому передбачається, що множинність громадянства (підданства) не допускається у випадках оформлення набуття громадянства України або прийняття до громадянства України, або поновлення у громадянстві України щодо особи, яка перебуває у громадянстві держави, визнаної Верховною Радою України державою–агресором або державою–окупантом, або держави, яка не визнає територіальну цілісність та суверенітет України, або відмовляється визнавати протиправність посягань на територіальну цілісність та суверенітет України;

- уточнюються норми щодо набуття громадянства України за народженням та за територіальним походженням, а також щодо прийняття до громадянства України;

- закріплюється положення, відповідно до якого *спрощений порядок набуття громадянства України іноземцями, які є громадянами (підданими) держав, включених до переліку держав, громадяни (піддані) яких набувають громадянство України у спрощеному порядку, полягає у поданні такими особами під час набуття громадянства України декларації про визнання себе громадянином України. Перелік держав, громадяни (піддані) яких набувають громадянство України у спрощеному порядку, затверджується законом;*

- передбачається, що підставою для втрати громадянства України, зокрема, є добровільне набуття громадянином України громадянства держави, визнаної Верховною Радою України державою–агресором або державою–окупантом, або громадянства (підданства) держави, не включеної до переліку держав,

громадяни (піддані) яких набувають громадянство України у спрощеному порядку, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття.

Ключовими відмінностями альтернативного законопроекту реєстр. № 11469-1 від основного проекту Закону є положення, згідно з якими, зокрема:

1) підставами для припинення громадянства України також є:

- неподання іноземцем документу про припинення іноземного громадянства (підданства) або іноземних громадянств (підданств), виданий уповноваженим органом відповідної держави або декларації про відмову від іноземного громадянства та визнання себе лише громадянином України у визначений законом строк;

- невиконання вимог щодо взяття на військовий облік після набуття громадянства України або прийняття до громадянства України відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» впродовж шести місяців після набуття громадянства України або прийняття до громадянства України;

2) видача тимчасового посвідчення громадянина України та паспортів громадянина України для виїзду за кордон здійснюється уповноваженим органом у будь-якому населеному пункті України на вибір отримувача таких документів на території України, визначеній статтею 133 Конституції України (крім тимчасово окупованої території);

3) вносяться зміни до Земельного кодексу України, відповідно до яких, зокрема, особи, які набули громадянство України у спрощеному порядку, не мають права набувати у власність земельні ділянки сільськогосподарського призначення впродовж трьох років після набуття громадянства України. Визначений строк не застосовується щодо осіб, які проходять/проходили військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту або Національній гвардії України (окрім тих осіб, контракт яких припинено (розірвано), у зв'язку із набранням законної сили обвинувальним вироком суду, через службову невідповідність, у зв'язку із систематичним невиконанням вимог контракту військовослужбовцем), а також членів сімей загиблих Захисників і Захисниць;

4) вносяться зміни до Виборчого кодексу України, згідно з якими, зокрема, депутатом, сільським, селищним, міським головою не може бути обрано особу, яка набула громадянство України у спрощеному порядку у випадку, якщо від дати такого набуття минуло менше п'яти років. Дане обмеження не застосовується щодо осіб, які проходять/проходили військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту або Національній гвардії України (окрім тих осіб, контракт яких припинено (розірвано), у зв'язку із набранням законної сили обвинувальним вироком суду, через службову невідповідність, у зв'язку із систематичним невиконанням вимог контракту військовослужбовцем), а також членів сімей загиблих Захисників і Захисниць;

5) Кабінету Міністрів України у двомісячний строк доручається розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України щодо

порядку сплати військового збору особами, які крім громадянства України, мають громадянство іншої держави (незалежно від їхнього податкового резидентства).

Ключовими відмінностями альтернативного законопроекту реєстр. № 11469-2 від основного проекту Закону є положення, згідно з якими, зокрема:

1) Кабінету Міністрів України доручається у місячний строк з дня опублікування цього Закону розробити проект Закону України про внесення змін до Конституції України щодо уточнення визначення єдиного громадянства, а також у вказаний строк надіслати такий законопроект Верховній Раді України та Президенту України для вирішення питання про подання цього законопроекту до Верховної Ради України у порядку, передбаченому розділом XIII Конституції України;

2) альтернативний законопроект, у разі його прийняття, набиратиме чинності з дня набрання чинності Законом України про внесення відповідних змін до Конституції України.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своїх висновках висловлює зауваження як до основного законопроекту, так і до обох альтернативних.

На засіданні Комітету Державна міграційна служба України висловила підтримку основному проекту Закону, однак зауважила, що деякі його положення потребують доопрацювання під час підготовки законодавчої ініціативи до другого читання.

У ході обговорення законопроектів члени Комітету звернули увагу на наступне. Відповідно до положень статті 157 Конституції України вона не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану. Враховуючи зазначене, запропоноване в альтернативному законопроекті реєстр. № 11469-2 положення, згідно з яким Кабінету Міністрів України доручається у місячний строк з дня опублікування цього Закону розробити проект Закону України про внесення змін до Конституції України щодо уточнення визначення єдиного громадянства, практично не може бути реалізоване. Крім того, альтернативні законопроекти у значній мірі дублюють положення основного проекту Закону. За своїм змістом вони не пропонують інший спосіб правового регулювання суспільних відносин, а, фактично, мають зміст поправок або уточнень до основного законопроекту. При цьому запропоновані в законопроекті реєстр. № 11469-1 положення щодо внесення змін до інших законодавчих актів не є комплексними і у своїй сукупності не зможуть забезпечити належне правове регулювання у відповідних сферах.

Водночас народні депутати України зазначили, що запровадження множинного громадянства в Україні повністю кореспондується з нормами міжнародного права, зокрема з положеннями Європейської конвенції про громадянство. Держава не може ігнорувати той факт, що у зв'язку з війною значна кількість громадян України опинилася за кордоном і через певний проміжок часу матиме право отримати громадянство іноземної держави, що, як наслідок, призведе до збільшення кількості відмов від громадянства України.

Разом з тим завданням держави має бути забезпечення всім українцям, незалежно від їх місцезнаходження, належного правового зв'язку зі своєю країною. Інститут множинного громадянства може стати важливим інструментом для досягнення цієї мети.

Враховуючи вищевикладене, беручи до уваги позицію Державної міграційної служби України, зважаючи на можливість усунення наявних зауважень до основного законопроекту реєстр. № 11469 під час його підготовки до другого читання, за підсумками розгляду проектів Законів Комітет ухвалив наступні рішення:

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України, реєстр. № 11469 від 07.08.2024, поданий Президентом України:

- включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання;
- скоротити строк внесення альтернативних до нього законопроектів до початку розгляду питання;
- за наслідками розгляду в першому читанні прийняти за основу.

2. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України - голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича

3. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України з урахуванням інтересів національної безпеки, реєстр. № 11469-1 від 19.08.2024, поданий народним депутатом України Разумковим Д.О. та іншими народними депутатами України:

- включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання;
- за наслідками розгляду в першому читанні відхилити.

4. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України з урахуванням положень Конституції України, реєстр. № 11469-2 від 19.08.2024, поданий народним депутатом України Разумковим Д.О.:

- включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання;
- за наслідками розгляду в першому читанні відхилити.

Голова Комітету

А. ЗАДОРЖНИЙ

